

Eğitim Fakültesi Dergisi

<http://kutuphane.uludag.edu.tr/Univder/uufader.htm>

Lise Öğrencilerinin Bazı Psikolojik İhtiyaçlarının Cinsiyet, Okul Türü, Anne ve Baba Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesi

Öner Çelikkaleli, Nurcan Gökçakan, Burhan Çapri

ME. Ü. Eğitim Fakültesi PDR ABD

onerckaleli@mersin.edu.tr

nurcangokcakan@mynet.com.tr

burhancapri@mersin.edu.tr

Özet. Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin Murray (1939) tarafından tanımlanmış Başarma, Uyarlık, Düzen, Gösteriş ve Özerklik psikolojik ihtiyaçlarını kendi aralarında gösterdikleri ilişkiye, cinsiyete, okul türüne, anne ve baba eğitim düzeyine göre incelemektir.

Araştırma grubu Mersin il merkezinde bulunan 5 farklı liseden 98 kız ve 161 erkek olmak üzere toplam 249 öğrenciden oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarını belirleyebilmek için Edwards (1964)'ın geliştirdiği ve Kuzgun (1986) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış olan "Edwards Kişisel Tercih Envanteri" ve öğrencilerle ilgili kişisel bilgilere ulaşmak için ise araştırmacılar tarafından geliştirilen "Öğrenci Bilgi Formu" kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS 12 versiyonu kullanılmıştır. Psikolojik ihtiyaçların kendi aralarındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı; psikolojik ihtiyaçların cinsiyete göre değişip değişmediğini belirlemek için bağımsız

gruplar için t- Testi; psikolojik ihtiyaçların okullara, anne ve babanın eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için Tek Yönlü Varyans Analizi ve gruplar arasında çıkan farkın kaynağını bulmak amacıyla Tukey testi kullanılmıştır. Hata payı $p < .05$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; psikolojik ihtiyaçların kendi aralarında pozitif ve negatif ilişki gösterdiği; psikolojik ihtiyaçların cinsiyetlere, okullara, anne ve babanın eğitim düzeyine göre farklılaştığı gözlenmiştir. Bulgular literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Başarma, Uyarlık, Düzen, Gösteriş, Özerklik, Lise Öğrencileri, Psikolojik İhtiyaçlar.

Abstract. The purpose of this study is aimed to examine the relationship among in Psychological Needs accomplishment, deference, order, exhibition, and autonomy that were defined by Murray (1939).

The data of the study was gathered from 249 (98 female and 161 male) students who attend to 5 different school in Mersin city. The data were gathered by using Edwards Personal Preference Schedule developed by Edwards (1964) and it was adapted to Turkish culture by Kuzgun (1985), and an "Individual Knowledge Form" was developed by the researchers.

SPSS 12 software was used for the statistical analyses of the data. In order to test whether there are correlations among Psychological Needs, Pearson Product Moment Correlation Coefficient was computed. In order to test whether there are differences according to gender t-test for independent groups was computed. In order to whether Psychological Needs differed according to high schools, and mother and father education level one-way ANOVA were administered to the data. Tukey test was used as Post-hoc test, and significance level was 0.05 for all analyses.

The result of the study showed that some of the Psychological Needs correlated within each other both positively and negatively. Psychological Needs differs according to gender, high schools and mother and father education level. The findings were discussed in relation with the related literature, and some recommendations were made based on the discussion.

Key Words: Accomplishment, Deference, Order, Exhibition, Autonomy, High School, Psychological Needs.

Giriş

İnsan gelişim sürecinin en karmaşık olduğu ve yoğun bir biçimde sorunların yaşandığı ergenlik döneminde ergenler, bir çok nedenden dolayı birbirinden farklı davranışlar sergilemektedirler. Davranışlarda ortaya çıkan bu farklılaşmanın cinsiyet, geçmiş yaşantılar, yaş, kardeş sayısı, sosyoekonomik statü, okul türü, anne-baba eğitim düzeyi, sosyal çevre, ırksal özelliklerden doğan farklılıklar, farklı dini inanç ve inanç düzeyi, politik görüş, fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlar vb. bir çok nedeninden söz edilebilmektedir.

Hall ve arkadaşları (1985)'na göre bir davranışın ortaya çıkmasında en önemli faktörlerden birini oluşturan "ihtiyaçları" ortaya çıkaran altı temel neden vardır. Bunlar;

1. Bireyin davranışlarının sonucu,
2. Davranışlardaki özel olgu,
3. Bireyin özel tepkiler oluşturması,
4. Bireyin özel coşkusunu ifade etmesi,
5. Bireyin doyumunun veya doyumsuzluğunun ifadesi,
6. Bireyin duygularının, amaçlarının ve hedeflerinin öznel olarak anlatılmasıdır.

Davranışlarımızın kökeninin açıklanmasında biyolojik ve psikolojik birçok kuramdan söz etmek mümkündür. İhtiyaçların insan davranışı üzerindeki etkisinin açıklanmasında ilk kuram kabul edilebilecek olan Psikoanalitik Kuram'a göre, temelde organizma eksikliğini hissettiği ya da ihtiyaç duyduğu nesneyi arayacak, onu bulduğu zaman ihtiyacı en alt düzeye inecek ve doyuma vardığında ihtiyaçtan dolayı bozulan dengesini yeni baştan kuracak ve onu rahatsız eden uyarıyı yok edecektir (Aydın, 1993). Bir başka yönden ise, Eysenck, Arnold ve Meili (1972)'ye göre temel ihtiyaçların gerçek doğası ve davranışa etkisi, ihtiyacı teorik bir kavram olarak düşünmemize yol açmaktadır (Akt: Kesici, Üre ve ark. 2003). Horney'e göre ise, güven ihtiyacı insan davranışı üzerinde temel etkendir (Akt: Yıldız, 2002).

Bunun yanında birçok davranışın kaynağını oluşturan ya da var olan davranışı şekillendirdiği varsayılan "psikolojik ihtiyaç", Murray (1938) tarafından "memnuniyetimizi arttırma ve memnuniyetsizlik gibi durumlarda algımızı ve davranışımızı organize eden beyindeki bir güç" olarak tanımlanmıştır. Bir başka tanımda ise ihtiyaç "biyolojik ya da psikolojik bir gerekliliğin; bireyi

bir amaca doğru harekete geçiren yoksunluk durumu” olarak tanımlanmıştır (Darley, 1991).

Bu tanımlamalar dışında bir çok tanım yapılmasına rağmen hümanist kuramcılar “psikolojik ihtiyaç” kavramına en temel açıklamalardan birini yapmışlardır. Hümanist yaklaşıma göre, kendini gerçekleştirme eğilimi tek ve temel eğilimdir. Kendini gerçekleştirme, organizmanın kendi kapasitesi yönünde gelişmesi, devam etmesi, zenginleşmesi ve üretmesi için insan doğasından gelen aktif bir süreçtir. Kendini gerçekleştirme eğilimi temelde olumlu olarak yalnızca belli koşulların sağlanmasıyla kişinin kendini yönetme, düzenleme ve kontrol etme kapasitesine sahip olmasıdır. İnsanların “kendini gerçekleştirme eğilimi” ve “bilinçli benlik” olmak üzere iki güdüsel sisteme sahip oldukları düşünülmektedir (Jones, 1995).

Maslow hümanist yaklaşımın en önemli temsilcilerinden birisidir. Maslow, insan ihtiyaçların hiyerarşisi teorisini oluşturmuştur. Maslow’a göre insan ihtiyaçları şunlardır, Fiziksel İhtiyaçlar, Güvenlik İhtiyacı, Ait Olma ve Sevgi İhtiyacı, Saygı İhtiyacı ve Kendini Gerçekleştirme (Aktaran: Rotter ve Nochreich, 1979).

Maslow’a göre, bazı ihtiyaçlar hayatta kalabilmek için temel nitelikte oldukları için, kişi üzerinde diğer ihtiyaçlara göre daha fazla baskı yaratırlar. Bu baskı da o ihtiyaçlar karşılanıncaya kadar kişiyi yönetir ve kişiye gerekli enerjiyi sağlar. Öncelikle baskı yaratan bu ihtiyaçlar tatmin edilir, sonra da daha az baskı yapan ihtiyaçlara motive olunur (Westen, 1996). Bir başka açıdan bakıldığında ise Fromm’a göre, insanlar içinde buldukları sistemlerin ihtiyaçlarına göre davrandıkları için kültürlerin sosyoekonomik durumları o kültürde yaşayan insanların ihtiyaçlarının şekillenmesini etkilemektedir (Westen, 1996).

Diğer önemli bir ihtiyaç kuramcısı ise Murray’dır. Murray (1938) 15 farklı psikolojik ihtiyaç tanımlamıştır. Bunlar; Başarma (Accomplishment), Başatlık (Dominance), Değişiklik (Change), Duyguları Anlama (Intracception), Düzen (Order), Gösteriş (Exhibition), İlgi Görme (Succorance), Karşı Cinsle İlişki (Heterosexuality), Kendini Suçlama (Abasement), Özerklik (Autonomy), Saldırganlık (Aggression), Sebat (Endurance), Şefkat Gösterme (Nurturance), Uyarlık (Deference) ve Yakınlık (Affiliation) ihtiyaçlarıdır (Kuzgun, 1989). Murray, ihtiyaçların belli bir duygu ile karakterize olduğunu, belli bir eğilim gösterdiğini ve bu eğilimlerin genellikle “ısrarcılık” göstererek belli bir davranışa neden olduğunu ve organizmayı doyurabilecek bir durum yaratarak değişikliklere neden olduklarını belirtmiştir (Akt. Dilekman, 1986).

İnsan davranışları yoksunluk duyduğu ihtiyacı doyurmaya yönelik bir çaba içermektedir. Doyurulan bir ihtiyacın yerini yeni bir ihtiyaç alırken; doyurulmayan ihtiyaç ise kişide sorunlara neden olabilmektedir. İhtiyaç durumları organizmada bir sıkıntı hali, bir iç gerginlik durumu yaratır. İnsan kendisini rahatsız hisseder ve ihtiyacın özelliğine göre bedenin bazı kısımlarında aşırı bir etkinlik meydana gelir. Bu da insan bedeninin sahip olması gereken homeostatik dengenin bozulması anlamına gelmektedir. Homeostatik dengenin yeniden kurulabilmesi için ihtiyaçların giderilmesi gerekir ve bunu sağlayacak davranışlarda bulunmak zorunluluğu doğar (Baymur, 1985).

İnsanlar için bu kadar önem taşıyan psikolojik ihtiyaçlar konusunda hem yurt içinde hem de yurt dışında yapılmış çalışmalara rastlamak mümkündür. Öğretmen adayları ve öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları ile ilgili olarak (Çelikkaleli ve Gündoğdu, 2005; Brown ve Chance, 1995) sporcuların psikolojik ihtiyaçları ile ilgili olarak (Kuru ve Persil, 2003), farklı programlarda ve okullarda okumakta olan öğrencilerin psikolojik ihtiyacı ile ilgili olarak (Çelikkaleli, 2004; Dilekman, 1986; Kuzgun, 1985), mantık dışı inançlar ile psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişki (Forman ve Forman, 1979); zeka ile psikolojik ihtiyaçların ilişkisi ile ilgili olarak (Lowman ve Leeman, 1987); sosyal yetkinlik beklentisi düzeyinin psikolojik ihtiyaçlar ile ilişkisi ilgili olarak (Çelikkaleli, 2004), psikolojik ihtiyaçların ile lise öğrencilerinin mesleki yönelimleri arasındaki ilişki ile (Nazlı, 1993) çalışmalar yapmışlardır.

Literatürden de anlaşılacağı gibi insan davranışlarının üzerinde önemli bir yere sahip olan psikolojik ihtiyaçları betimlememiz bundan sonra yapılacak araştırmalara yöne vermesi açısından, liselerde okumakta olan öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının ilişkili olduğu değişkenleri irdelemesi açısından önemli bir yer tutmaktadır. Bu araştırmadan elde edilecek bilgiler ile okul idarecileri, psikolojik danışmanlar, psikologlar, öğretmenler, sosyal çalışmacılar ve en önemlisi de çocuklarının davranışlarını anlamaya çalışan anne-babalar öğrencilerin/ergenlerin bazı davranışlarının ortaya çıkmasında belirleyici rol oynayan psikolojik ihtiyaçları daha iyi anlayabilecekler ve onlara yapacakları yardımlarda bunları da göz önünde bulundurarak daha bilinçli bir şekilde davranabileceklerdir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, liselerde okumakta olan öğrencilerin Edwards Kişisel Tercih Envanteri (EKTE) (Kuzgun, 1985) ile ölçülen Başarma, Uyarlık, Düzen, Gösteriş ve Özerklik psikolojik ihtiyaçların kendi aralarındaki

ilişkiyi bulmak ve bu ihtiyaçların cinsiyet, lise türüne, anne ve baba eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmaktır.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Psikolojik ihtiyaçlar kendi aralarında ilişki göstermekte midir?
2. Psikolojik ihtiyaçlar cinsiyetlere göre farklılaşmakta mıdır?
3. Psikolojik ihtiyaçlar okullara göre farklılaşmakta mıdır?
4. Psikolojik ihtiyaç anneni eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
5. Psikolojik ihtiyaçlar babanın eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Araştırma Grubu: Araştırma, Mersin İl Merkezinde bulunan Anadolu Lisesi (n=51), Fen Lisesi (n=50), Normal Lise (n=50), Turizm Meslek Lisesi (n=51) ve Endüstri Meslek Lisesi'nde (n=57) okumakta olan toplam 259 (98 kız, 169 erkek) lise öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. Okullar ve öğrenciler tesadüfi olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Edwards Kişisel Tercih Envanteri: Bu çalışmada Kuzgun (1985) tarafından Türk kültürüne uyarlanan ve 15 alt ölçekten oluşan EKTE'nin Başarma, Uyarlık, Düzen, Gösteriş ve Özerklik alt ölçekleri kullanılmıştır. Ölçeğin Kuzgun (1985) tarafından yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları ile ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

EKTE'nin geçerliğini belirlemede farklı grupları birbirinden ayırt edebilme gücü ölçüt olarak alınmış ve bunun için EKTE yaş ve cinsiyet bakımından farklı olan gruplara uygulanarak bu grupların ihtiyaç örüntüleri birbirleri ile karşılaştırılmıştır.

EKTE'nin Türkiye kültüründe güvenilir bir araç olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan çalışmalarda Edwards'ın (1959) uyguladığı yöntemlere başvurulmuş; kararlılık ve iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. EKTE'nin kararlılık düzeyini saptamak amacıyla Envanter 97 öğrenciye bir hafta ara ile iki kez uygulanmıştır. Uygulama sonucunda elde edilen verilerin analizinde korelasyon katsayıları .70 (başarma ve gösteriş) ile .88 (saldırganlık) arasında değişmekte olup medyan korelasyon .80 (uyarlık, ilgi görme ve değişiklik) olarak bulunmuştur. İç tutarlılık katsayısı yine aynı uygulamadan sütun ve sıra puanları arasındaki ilişkilerin hesaplanması ile belirlenmiştir. Korelasyon katsayıları .62 (gösteriş) ile .91 (duyguları anlama) arasında değişmektedir ve medyan değeri .70 (başarma) olarak bulunmuştur.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet, okul türü, anne ve babanın eğitim düzeyi ile ilgili bilgiler toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından “Kişisel Bilgi Formu” oluşturulmuştur.

Verilerin Analizi: Verilerin çözümlenmesi için SPSS paket programının 12,0 versiyonu kullanılmıştır. Öğrencilerin EKTE'nin Başarma, Uyarlık, Düzen, Gösteriş ve Özerklik psikolojik ihtiyaç puanlarının kendi aralarında ilişki gösterip göstermediğini hesaplamak için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı; cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını bulmak için bağımsız gruplar t-testi; okullara, annenin eğitim düzeyi ve babanın eğitim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını bulmak için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Ortaya çıkan farkın kaynağını test etmek için Post-hoc test olarak Tukey testi kullanılmıştır. İstatistiklerin anlamlılığı için hata düzeyi .05 kabul edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın alt problemlerine göre elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir.

Öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının okullara, annenin ve babanın eğitim düzeyine göre öğrenci sayıları, ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 1 de verilmiştir.

Öğrencilerin okumakta oldukları okullar göz önüne alındığında ise, Başarma ihtiyacına göre en yüksek Başarma psikolojik ihtiyacı Anadolu lisesi öğrencilerinin ortalaması ($\bar{x}=15.78$) olurken, en düşük Başarma psikolojik ihtiyacı Turizm Meslek Lisesi öğrencilerinin ortalaması ($\bar{x}=13.78$) olmuştur. Uyarlık ihtiyacına göre en yüksek Uyarlık psikolojik ihtiyacı End. Mes. Lisesi öğrencilerinin ortalaması ($\bar{x}=12.66$) olurken, en düşük Uyarlık psikolojik ihtiyacı Anadolu Lisesi öğrencilerinin ortalaması ($\bar{x}=8.70$) olmuştur. Düzen ihtiyacına göre en yüksek Düzen psikolojik ihtiyacı End. Mes. Lisesi öğrencilerinin ortalaması ($\bar{x}=11.66$) olurken, en düşük Düzen psikolojik ihtiyacı Fen Lisesi öğrencilerinin ortalaması ($\bar{x}=7.92$) olmuştur. Gösteriş ihtiyacına göre, en yüksek Gösteriş psikolojik ihtiyacı Anadolu Lisesi öğrencilerinin ortalaması ($\bar{x}=12.60$) olurken, en düşük Gösteriş psikolojik ihtiyacı Turizm meslek Lisesi öğrencilerinin ortalaması ($\bar{x}=11.72$) olmuştur. Özerklik ihtiyacına göre en yüksek Anadolu Lisesi öğrencilerinin ortalaması ($\bar{x}=14.62$) olurken, en düşük End. Mes. Lisesi öğrencilerinin ortalaması ($\bar{x}=12.33$) olmuştur.

Tablo 1. Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarının Okul, Annenin ve Babanın Eğitim Düzeyine Göre n, Ortalama ve Standart Sapmaları

		Psikolojik İhtiyaçlar	n	\bar{x}	Ss
Okullar	Normal Lise	Başarırna	50	15.24	3.54
		Uyarlık	50	10.38	2.76
		Düzen	50	8.88	4.04
		Gösteriş	50	9.58	3.20
		Özerklik	50	12.62	3.70
	Fen Lisesi	Başarırna	50	14.28	3.22
		Uyarlık	50	8.86	3.55
		Düzen	50	7.92	4.56
		Gösteriş	50	11.76	3.65
		Özerklik	50	13.66	3.60
	Turizm Meslek Lisesi	Başarırna	51	13.78	3.24
		Uyarlık	51	10.96	2.97
		Düzen	51	10.92	3.88
		Gösteriş	51	11.72	3.08
		Özerklik	51	12.96	3.75
	Anadolu Lisesi	Başarırna	51	15.78	3.40
		Uyarlık	51	8.70	3.20
		Düzen	51	8.01	4.59
		Gösteriş	51	12.60	2.93
		Özerklik	51	14.62	3.53
Endüstri Meslek Lisesi	Başarırna	57	14.61	3.20	
	Uyarlık	57	12.66	2.95	
	Düzen	57	11.66	3.17	
	Gösteriş	57	11.94	2.76	
	Özerklik	57	12.33	3.09	
Anne	İlk Öğretim	Başarırna	165	14.63	3.34
		Uyarlık	165	11.03	3.24
		Düzen	165	10.24	4.04
		Gösteriş	165	10.89	3.31
		Özerklik	165	12.68	3.54
	Lise	Başarırna	59	14.72	3.40
		Uyarlık	59	9.57	3.54
		Düzen	59	8.38	4.64
		Gösteriş	59	12.57	2.48
		Özerklik	59	14.16	3.48
	Üniversite	Başarırna	35	15.25	3.47
		Uyarlık	35	8.60	3.16
		Düzen	35	8.17	4.43
		Gösteriş	35	12.82	3.45
		Özerklik	35	14.14	3.66

Baba	İlk Öğretim	Başarma	138	14.77	3.39
		Uyarlık	138	11.28	3.38
		Düzen	138	10.46	4.10
		Gösteriş	138	11.25	3.28
		Özerklik	138	12.53	3.50
	Lise	Başarma	62	14.27	3.11
		Uyarlık	62	9.35	2.95
		Düzen	62	8.20	4.23
		Gösteriş	62	11.04	3.07
		Özerklik	62	13.82	3.72
	Üniversite	Başarma	59	15.13	3.56
		Uyarlık	59	9.32	3.39
		Düzen	59	8.77	4.47
		Gösteriş	59	12.72	3.19
		Özerklik	59	14.18	3.42

Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri göz önüne alındığında; Başarma ihtiyacına göre en yüksek Başarma psikolojik ihtiyacı annesi Üniversite Mezunu öğrencilerin ortalaması ($\bar{x}=15.25$) olurken, en düşük Başarma psikolojik ihtiyacı annesi İlk Öğretim Mezunu öğrencilerin ortalaması ($\bar{x}=14.63$) olmuştur. Uyarlık ihtiyacına göre en yüksek Uyarlık psikolojik ihtiyacı annesi İlk Öğretim Mezunu öğrencilerin ortalaması ($\bar{x}=11.03$) olurken, en düşük Uyarlık psikolojik ihtiyacı annesi Üniversite Mezunu olan öğrencilerin ortalaması ($\bar{x}=8.60$) olmuştur. Düzen ihtiyacına göre en yüksek Düzen psikolojik ihtiyacı annesi İlk Öğretim Mezunu öğrencilerin ortalaması ($\bar{x}=10.24$) olurken, en düşük Düzen psikolojik ihtiyacı annesi Üniversite Mezunu olan öğrencilerin ortalaması ($\bar{x}=8.17$) olmuştur. Gösteriş ihtiyacına göre en yüksek Gösteriş psikolojik ihtiyacı annesi Üniversite Mezunu öğrencilerin ortalaması ($\bar{x}=12.82$) olurken, en düşük Gösteriş psikolojik ihtiyacı annesi İlk Öğretim Mezunu olan öğrencilerin ortalaması ($\bar{x}=10.89$) olmuştur. Özerklik ihtiyacına göre, en yüksek Özerklik psikolojik ihtiyacı annesi Lise Mezunu öğrencilerin ortalaması ($\bar{x}=14.16$) olurken, en düşük Özerklik psikolojik ihtiyacı annesi İlk Öğretim olan öğrencilerin ortalaması ($\bar{x}=12.68$) olmuştur.

Öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre ise; Başarma ihtiyacına göre en yüksek Başarma psikolojik ihtiyacı babası Üniversite Mezunu öğrencilerin ortalaması ($\bar{x}=15.13$) olurken, en düşük Başarma psikolojik

ihtiyacı babası Lise Mezunu olan öğrencilerin ortalaması ($\bar{x}=14.27$) olmuştur. Uyarlık ihtiyacına göre en yüksek Uyarlık psikolojik ihtiyacı babası İlk Öğretim Mezunu öğrencilerin ortalaması ($\bar{x}=11.28$) olurken, en düşük Uyarlık psikolojik ihtiyacı babası Üniversite Mezunu olan öğrencilerin ortalaması ($\bar{x}=9.32$) olmuştur. Düzen ihtiyacına göre en yüksek Düzen psikolojik ihtiyacı babası İlk Öğretim Mezunu öğrencilerin ortalaması ($\bar{x}=10.46$) olurken, en düşük Düzen psikolojik ihtiyacı babası Lise Mezunu olan öğrencilerin ortalaması ($\bar{x}=8.20$) olmuştur. Gösteriş ihtiyacına göre, en yüksek Gösteriş psikolojik ihtiyacı babası Üniversite Mezunu öğrencilerin ortalaması ($\bar{x}=12.72$) olurken, en düşük Gösteriş psikolojik ihtiyacı babası Lise Mezunu olan öğrencilerin ortalaması ($\bar{x}=11.04$) olmuştur. Özerklik ihtiyacına göre en yüksek Özerklik psikolojik ihtiyacı babası Üniversite Mezunu öğrencilerin ortalaması ($\bar{x}=14.18$) olurken, en düşük Özerklik psikolojik ihtiyacı annesi İlk Öğretim olan öğrencilerin ortalaması ($\bar{x}=12.53$) olmuştur.

1- Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarının Kendi Aralarında İlişki Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular:

Öğrencilerin Başarma, Uyarlık, Düzen, Gösteriş ve Özerklik psikolojik ihtiyaçlarının kendi aralarında gösterdikleri korelasyonlar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarının Kendi Aralarında Gösterdikleri Korelasyonlar

Psikolojik İhtiyaçlar	Başarma	Uyarlık	Düzen	Gösteriş	Özerklik
Başarma	1				
Uyarlık	,013	1			
Düzen	,140*	,338**	1		
Gösteriş	,071	-,190**	-,154*	1	
Özerklik	,014	-,302**	-,257**	,051	1

* $p < 0.05$

** $p < 0.01$

Tablo 2 de görüldüğü gibi; Başarma psikolojik ihtiyacı, Düzen psikolojik ihtiyacı ile pozitif yönde ($r= .140$); Uyarlık psikolojik ihtiyacı, Düzen psikolojik ihtiyacı ile pozitif yönde ($r=338$), Gösteriş psikolojik ihtiyacı ile ($r= -.190$) ve Özerklik psikolojik ihtiyacı ile negatif yönde ($r= -.302$); Düzen psikolojik ihtiyacı, Gösteriş psikolojik ihtiyacı ile ($r= -.154$) ve Özerklik psikolojik ihtiyacı ile negatif yönde ($r= -.257$) korelasyon göstermektedir.

2- Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarının Cinsiyetlere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular:

Cinsiyetlere göre öğrencilerin ortalamaları arasında gözlenen farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla öğrencilerin Başarma, Uyarlık, Düzen, Gösteriş ve Özerklik alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarına t testi uygulanmış ve sonuçlar tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Psikolojik İhtiyaç Puanların n, ortalama, standart sapma, t-Testi Sonuçları ve Anlamlılık Düzeyleri

Psikolojik İhtiyaçlar	Cinsiyetler	n	\bar{x}	ss	t	p
Başarma	Kız	98	14.36	3.53	2.32	.021
	Erkek	161	15.95	3.22		
Uyarlık	Kız	98	9.59	3.22	-2.91	.004
	Erkek	161	10.85	3.39		
Düzen	Kız	98	8.54	4.44	-2.946	.004
	Erkek	161	10.14	4.14		
Gösteriş	Kız	98	11.02	3.44	-2.009	.046
	Erkek	161	11.85	3.12		
Özerklik	Kız	98	13.66	3.86	1.549	.123
	Erkek	161	12.95	3.41		

Tablo 3'te görüldüğü gibi psikolojik ihtiyaçlar cinsiyete göre değerlendirildiğinde, kızların Başarma psikolojik ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=15.35$) erkeklerin Başarma psikolojik ihtiyacı ortalamasından ($\bar{x}=14.36$) daha yüksektir. Buna karşın erkeklerin Uyarlık psikolojik ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=10.85$) kızların Uyarlık psikolojik ihtiyacı ortalamasından ($\bar{x}=9.59$) daha yüksektir. Benzer bir biçimde erkeklerin Düzen psikolojik

ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=10.14$) kızların Düzen psikolojik ihtiyacı ortalamasından ($\bar{x}=8.54$) daha yüksektir. Aynı şekilde, erkeklerin Gösteriş psikolojik ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=11.85$) kızların Gösteriş psikolojik ihtiyacı ortalamasından ($\bar{x}=11.02$) yüksektir. Özerklik ihtiyacına göre ise, kızların Özerklik psikolojik ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=13.66$) erkeklerin Özerklik psikolojik ihtiyacı ortalamasından ($\bar{x}=12.95$) daha yüksektir.

Kızların ve erkeklerin ortalamaları arasında gözlenen farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını incelendiğinde, yapılan t-testi sonucunda, kızların ve erkeklerin Başarma, Uyarlık, Düzen ve Gösteriş psikolojik ihtiyaçları ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu gözlenirken; Özerklik ihtiyacı ortalamaları arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir.

3- Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarının Liselere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular:

Psikolojik İhtiyaç puanlarının liselere göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek için verilere tek yönlü varyans analizi uygulanmış ve bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4 de görüldüğü gibi, yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin Başarma, Uyarlık, Düzen, Gösteriş ve Özerklik psikolojik ihtiyaçları arasında okullara göre anlamlı fark olduğu gözlenmiştir.

Yapılan varyans analizi sonucunda programlara göre gözlenen farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post hoc test olarak Tukey testi uygulanmıştır. Tukey analizi sonucunda lise türlerine göre Başarma ihtiyacının iki farklı grup oluşturduğu gözlenmektedir. Anadolu Lisesi öğrencilerinin Başarma ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=15.78$) ile Turizm Meslek Lisesi öğrencilerinin puan ortalaması ($\bar{x}=13.78$) arasında istatistiksel olarak Anadolu Lisesi öğrencileri lehine anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir (I-J=2.00; $p<.022$).

Okul türlerine göre Uyarlık ihtiyacının dört farklı grup oluşturduğu gözlenmektedir. End. Mes. Lisesi öğrencilerinin Uyarlık ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=12.66$) ile Normal Lise öğrencilerinin Uyarlık ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=10.38$) arasında End. Meslek Lisesi öğrencileri lehine (I-J=-2.28, $p<.002$); Fen Lisesi öğrencilerinin Uyarlık ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=8.86$) ile Turizm Meslek Lisesi öğrencilerinin Uyarlık ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=10.96$) arasında Turizm Meslek Lisesi öğrencilerinin lehine (I-J=-2.10, $p<.007$); Fen

Lisesi öğrencilerinin Uyarlık ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=8.86$) ile End. Meslek Lisesi öğrencilerinin Uyarlık ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=12.66$) arasında End. Meslek Lisesi öğrencilerinin lehine (I-J=-3.80, $p<.000$); Turizm Meslek Lisesi öğrencilerinin Uyarlık ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=10.96$) ile Anadolu Lisesi öğrencilerinin Uyarlık ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=8.70$) arasında Turizm Meslek Lisesi öğrencilerinin lehine (I-J=2.25, $p<.003$); Turizm Meslek Lisesi öğrencilerinin Uyarlık ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=10.96$) ile End. Meslek Lisesi öğrencilerinin Uyarlık ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=12.66$) arasında End. Meslek Lisesi öğrencileri lehine (I-J<-1.70, $p<.037$); Anadolu Lisesi öğrencilerinin Uyarlık ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=8.70$) ile End. Meslek Lisesi öğrencilerinin Uyarlık ihtiyacı ortalamaları ($\bar{x}=12.66$) arasında End. Meslek Lisesi öğrencilerinin lehine (I-J=-3.96, $p<.000$) farklılaşma olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarının Lise Türüne Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Psikolojik İhtiyaçlar		Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kareler	F	Anlamlılık Düzeyi
Başarma	Grup Arası	126,183	4	31,546	2,856	,024
	Grup İçi	2805,964	254	11,047		
	Toplam	2932,147	258			
Uyarlık	Grup Arası	573,695	4	143,424	9,473	,000
	Grup İçi	2436,976	254	9,594		
	Toplam	3010,672	258			
Düzen	Grup Arası	626,031	4	156,508	9,473	,000
	Grup İçi	4196,293	254	16,521		
	Toplam	4822,324	258			
Gösteriş	Grup Arası	263,868	4	65,967	6,717	,000
	Grup İçi	2494,456	254	9,821		
	Toplam	2758,324	258			
Özerklik	Grup Arası	176,946	4	44,236	3,543	,000
	Grup İçi	3171,510	254	12,486		
	Toplam	3348,456	258			

Lise türlerine göre Düzen ihtiyacının üç farklı grup oluşturduğu gözlenmektedir. Buna göre; Normal Lise öğrencilerinin Düzen ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=8.88$) ile End. Meslek Lisesi öğrencilerinin Düzen ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=11.66$) arasında End. Meslek Lisesi öğrencilerinin lehine (I-J=-2.78; $p<.004$); Fen Lisesi öğrencilerinin Düzen ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=7.92$) ile Turizm Meslek Lisesi öğrencilerinin Düzen ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=10.92$) arasında Turizm. Meslek Lisesi öğrencilerinin lehine (I-J= -3.74; $p<.000$); Fen Lisesi öğrencilerinin Düzen ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=7.92$) ile End. Meslek Lisesi öğrencilerinin Düzen ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=11.66$) arasında End. Meslek Lisesi öğrencileri lehine (I-J= -3.74; $p<.000$); Turizm Meslek Lisesi öğrencilerinin Düzen ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=10.92$) ile Anadolu Lisesi öğrencilerinin Düzen ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=8.01$) arasında Turizm Meslek Lisesi öğrencileri lehine (I-J=2.90; $p<.003$); Anadolu Lisesi öğrencilerinin Düzen ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=8.01$) ile End. Meslek Lisesi öğrencilerinin Düzen ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=11.66$) arasında End. Meslek Lisesi öğrencileri lehine (I-J=-3.64; $p<.000$); farklılaşma olduğu görülmektedir.

Gösteriş ihtiyacına göre liselerin iki farklı grup oluşturdukları gözlenmektedir. Buna göre; Normal Lise öğrencileri Gösteriş ihtiyacı puanları ortalaması ($\bar{x}=9.58$) ile Fen Lisesi öğrencilerinin Gösteriş ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=14.28$) arasında Fen Lisesi öğrencilerinin lehine (I-J=-2.18; $p<.005$); Normal Lise öğrencileri Gösteriş ihtiyacı puanları ortalaması ($\bar{x}=9.58$) ile Turizm Meslek Lisesi öğrencilerinin Gösteriş ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=11.72$) arasında Turizm Meslek Lisesi öğrencilerinin lehine (I-J=-2.14; $p<.006$); Normal Lise öğrencileri Gösteriş ihtiyacı puanları ortalaması ($\bar{x}=9.58$) ile Anadolu Lisesi öğrencilerinin Gösteriş ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=12.60$) arasında Anadolu Lisesi öğrencilerinin lehine (I-J=-3.02; $p<.000$); Normal Lise öğrencileri Gösteriş ihtiyacı puanları ortalaması ($\bar{x}=9.58$) ile End. Meslek Lisesi öğrencilerinin Gösteriş ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=11.94$) arasında End. Meslek Lisesi öğrencilerinin lehine (I-J=-2.36; $p<.001$) farklılaşma olduğu görülmektedir.

Benzer şekilde liselerin Özerklik ihtiyacına göre iki farklı grup oluşturdukları gözlenmektedir. Buna göre; Normal Lise öğrencileri Özerklik

ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=9.58$) ile Anadolu Lisesi öğrencilerinin Özerklik ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=14.62$) arasında Anadolu Lisesi öğrencilerinin lehine (I-J=-2.00; $p<.037$) ve Anadolu Lisesi öğrencileri Özerklik ihtiyacı puanları ortalaması ($\bar{x}=14.62$) ile End. Meslek Lisesi öğrencilerinin Özerklik ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=12.33$) arasında Anadolu Lisesi öğrencilerinin lehine (I-J=2.29; $p<.008$) farklılaşma olduğu gözlenmiştir.

4- Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular:

Psikolojik İhtiyaç puanlarının anne eğitim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek için verilere tek yönlü varyans analizi uygulanmış ve bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Psikolojik İhtiyaçlar	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kareler	F	Anlamlılık Düzeyi	
Başarma	Grup Arası	11,352	2	5,676	,497	,609
	Grup İçi	2920,795	256	11,409		
	Toplam	2932,147	258			
Uyarlık	Grup Arası	220,083	2	110,042	10,095	,000
	Grup İçi	2790,589	256	10,901		
	Toplam	3010,672	258			
Düzen	Grup Arası	225,016	2	112,508	6,265	,002
	Grup İçi	4597,308	256	17,958		
	Toplam	4822,324	258			
Gösteriş	Grup Arası	189,698	2	94,849	9,453	,000
	Grup İçi	2568,627	256	10,034		
	Toplam	2758,324	258			
Özerklik	Grup Arası	130,253	2	65,126	5,181	,006
	Grup İçi	3218,203	256	12,571		
	Toplam	3348,456	258			

Tablo 5 de görüldüğü gibi, Yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin Uyarlık, Düzen, Gösteriş ve Özerklik psikolojik ihtiyaçları arasında anne eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığı gözlenmişken, Başarma ihtiyacı açısından anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Yapılan varyans analizi sonucunda annenin eğitim düzeyine göre gözlenen farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post hoc test olarak Tukey testi uygulanmıştır.

Tukey analizi sonucunda; annenin eğitim düzeyine göre Uyarlık ihtiyacının iki farklı grup oluşturduğu gözlenmektedir. Annesi İlköğretim mezunu öğrencilerinin Uyarlık ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=11.03$) ile Annesi Lise mezunu öğrencilerin Uyarlık ihtiyacı puan ortalaması ($\bar{x}=9.57$) arasında Annesi İlköğretim mezunu öğrencilerin lehine (I-J=1.46; $p<.011$) ve Annesi İlköğretim mezunu öğrencilerin Uyarlık ihtiyacı puan ortalaması ($\bar{x}=9.57$) ile Annesi Üniversite mezunu öğrencilerin Uyarlık ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=8.60$) arasında Annesi İlköğretim mezunu öğrencilerin lehine (I-J=2.43; $p<.000$) anlamlı bir fark olduğu gözlenmektedir.

Aynı şekilde annenin eğitim düzeyine göre Düzen ihtiyacının iki farklı grup oluşturduğu gözlenmiştir. Buna göre, Annesi İlköğretim mezunu öğrencilerinin Düzen ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=10.24$) ile Annesi Lise mezunu öğrencilerin Düzen ihtiyacı puan ortalaması ($\bar{x}=8.38$) arasında Annesi İlköğretim mezunu öğrencilerin lehine (I-J=1.85; $p<.012$) ve Annesi İlköğretim mezunu öğrencilerin Düzen ihtiyacı puan ortalaması ($\bar{x}=10.24$) ile Annesi Üniversite mezunu öğrencilerin Düzen ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=8.17$) arasında Annesi İlköğretim mezunu öğrencilerin lehine (I-J=2.07; $p<.025$); anlamlı bir fark olduğu gözlenmektedir.

Buna benzer bir şekilde, annenin eğitim düzeyine göre Gösteriş ihtiyacının iki farklı grup oluşturduğu gözlenmektedir. Buna göre, Annesi İlköğretim mezunu öğrencilerinin Gösteriş ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=10.89$) ile Annesi Lise mezunu öğrencilerin Gösteriş ihtiyacı puan ortalaması ($\bar{x}=12.57$) arasında Annesi Lise mezunu öğrencilerin lehine (I-J=-1.67; $p<.002$) ve Annesi İlköğretim mezunu öğrencilerin Gösteriş ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=10.89$) ile Annesi Üniversite mezunu öğrencilerin Gösteriş ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=12.82$) arasında Annesi Üniversite mezunu öğrencilerin lehine (I-J=-1.93; $p<.003$); anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir.

Benzer bir şekilde, annenin eğitim düzeyine göre Özerklik ihtiyacının iki farklı grup oluşturduğu gözlenmiştir. Buna göre, Annesi İlköğretim mezunu

öğrencilerinin Özerklik ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=12.68$) ile Annesi Lise mezunu öğrencilerin Özerklik ihtiyacı puan ortalaması ($\bar{x}=14.14$) arasında Annesi Lise mezunu öğrencilerin lehine (I-J=-1.45; $p<.017$) anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir.

5- Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarının Baba Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular:

Psikolojik ihtiyaç puanlarının baba eğitim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek için verilere tek yönlü varyans analizi uygulanmış ve bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarının Baba Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Psikolojik İhtiyaçlar		Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kareler	F	Anlamlılık Düzeyi
Başarma	Grup Arası	22,857	2	11,428	1,006	,367
	Grup İçi	2909,290	256	11,364		
	Toplam	2932,147	258			
Uyarlık	Grup Arası	243,619	2	121,809	11,269	,000
	Grup İçi	2767,053	256	10,809		
	Toplam	3010,672	258			
Düzen	Grup Arası	261,596	2	130,798	7,342	,001
	Grup İçi	4560,729	256	17,815		
	Toplam	4822,324	258			
Gösteriş	Grup Arası	109,685	2	54,843	5,301	,006
	Grup İçi	2648,639	256	10,346		
	Toplam	2758,324	258			
Özerklik	Grup Arası	142,139	2	71,070	5,674	,004
	Grup İçi	3206,316	256	12,525		
	Toplam	3348,456	258			

Tablo 6 da görüldüğü gibi, yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin Uyarlık, Düzen, Gösteriş ve Özerklik psikolojik ihtiyaçları arasında babanın eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığı gözlenmiştir. Başarma ihtiyacı açısından anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Yapılan varyans analizi sonucunda babanın eğitim düzeyine göre gözlenen farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post hoc test olarak Tukey testi uygulanmıştır.

Tukey analizi sonucunda; babanın eğitim düzeyine göre Uyarlık ihtiyacının iki farklı grup oluşturduğu gözlenmektedir. Babası İlköğretim mezunu öğrencilerinin Uyarlık ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=11.28$) ile babası Lise mezunu öğrencilerin Uyarlık ihtiyacı puan ortalaması ($\bar{x}=9.35$) arasında Babası İlköğretim mezunu öğrencilerin lehine (I-J=1.92; $p<.000$) ve babası İlköğretim mezunu öğrencilerin Uyarlık ihtiyacı puan ortalaması ($\bar{x}=11.28$) ile babası Üniversite mezunu öğrencilerin Uyarlık ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=9.32$) arasında babası İlköğretim mezunu öğrencilerin lehine (I-J=1.96; $p<.000$) anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir

Aynı şekilde babanın eğitim düzeyine göre Düzen ihtiyacının iki farklı grup oluşturduğu gözlenmiştir. Buna göre, babası İlköğretim mezunu öğrencilerinin Düzen ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=10.46$) ile babası Lise mezunu öğrencilerin Düzen ihtiyacı puan ortalaması ($\bar{x}=8.77$) arasında babası İlköğretim mezunu öğrencilerin lehine (I-J=2.25; $p<.002$) ve babası İlköğretim mezunu öğrencilerin Düzen ihtiyacı puan ortalaması ($\bar{x}=10.46$) ile babası Üniversite mezunu öğrencilerin Düzen ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=8.77$) arasında Annesi İlköğretim mezunu öğrencilerin lehine (I-J=1.68; $p<.029$); anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir

Yine babanın eğitim düzeyine göre Gösteriş ihtiyacının iki farklı grup oluşturduğu gözlenmiştir. Buna göre, babası Üniversite mezunu öğrencilerinin Gösteriş ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=12.72$) ile babası İlköğretim mezunu öğrencilerin Gösteriş ihtiyacı puan ortalaması ($\bar{x}=11.25$) arasında babası Üniversite mezunu öğrencilerin lehine (I-J=1.47; $p<.012$) ve Babası Üniversite mezunu öğrencilerin Gösteriş ihtiyacı puan ortalaması ($\bar{x}=12.72$) ile babası Lise mezunu öğrencilerin Gösteriş ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=11.04$) arasında babası Üniversite mezunu öğrencilerin lehine (I-J=1.68; $p<.012$); anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir

Benzer bir şekilde, babanın eğitim düzeyine göre Özerklik ihtiyacının iki farklı grup oluşturduğu gözlenmiştir. Buna göre, babası Lise mezunu

öğrencilerinin Özerklik ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=13.82$) ile babası İlköğretim mezunu öğrencilerin Özerklik ihtiyacı puan ortalaması ($\bar{x}=12.53$) arasında babası Lise mezunu öğrencilerin lehine (I-J=1.28; $p<.048$) ve babası Üniversite mezunu öğrencilerin Özerklik ihtiyacı puan ortalaması ($\bar{x}=14.18$) ile babası Lise mezunu öğrencilerin Özerklik ihtiyacı ortalaması ($\bar{x}=13.82$) arasında babası Üniversite mezunu öğrencilerin lehine (I-J=1.65; $p<.008$); anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir

Tartışma ve Yorum

Bu bölümde, istatistiksel analizler sonucunda elde edilen veriler, araştırma soruları doğrultusunda literatür ışığında tartışılmış ve yorumlanmıştır.

1- Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarının Kendi Aralarından İlişki Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulguların Tartışılıp Yorumlanması:

Bulgulara göre, Psikolojik ihtiyaçlardan Başarma psikolojik ihtiyacı, Düzen psikolojik ile pozitif yönde; Uyarlık psikolojik ihtiyacı, Düzen psikolojik ihtiyacı ile pozitif yönde, Gösteriş psikolojik ihtiyacı ile ve Özerklik psikolojik ihtiyacı ile negatif yönde; Düzen psikolojik ihtiyacı, Gösteriş psikolojik ihtiyacı ile ve aynı biçimde Özerklik psikolojik ihtiyacı ile negatif yönde korelasyon göstermektedir. Bu bulgular "EKTE'nin alt ölçeklerinden bir birine yakın veya benzer olanlar arasında pozitif anlamlı, bir birini dışlayanlar arasında ise negatif anlamlı ilişkiler beklenmesi ile paralellik gösterdiği" (Bilge, 1990) ve benzer amaçlarla yapılmış çalışmaların bulguları ile benzerlik göstermektedir (Çelikkaleli, 2004; Huitt, 2004; Kesici ve ark. 2003; Norwood, 1996; Kuzgun, 1989). İçerik ve tanımları bakımından bir biriyle benzerlikler gösteren ihtiyaçların pozitif yönde; benzerlik göstermeyen psikolojik ihtiyaçların ise literatürde de söz edildiği gibi birbiriyle negatif yönde korelasyon göstermeleri beklenebilir.

Lise öğrencilerinde psikolojik ihtiyaçları arasındaki ilişkinin birlikte değişim göstermesinde, bir ihtiyacın doyurulmasında diğer bir ihtiyacın önemli bir yer tutması da ilişkinin yönünü etkileyen bir neden olabilir. Bu nedenden dolayı, Başarma ihtiyacı ortaya çıkan bir öğrencinin bu ihtiyacını tatmin edebilmek için aynı zamanda Düzen ihtiyacının yoksunluğunu da hissettiği anlamına gelebilir.

Diğer psikolojik ihtiyaçların kendi aralarında negatif yönde bir değişim gösteriyor olması Kuzgun, (2000)'un belirttiği gibi, "İnsanın tüm davran-

nışları bir gerilimi, bir sıkıntıyı gidereceği düşünülen bir hedefe yöneliktir. İhtiyaç adı verilen ve organizmada bazen bir yoksunluktan bazen de fazlalıktan kaynaklanan bu gerginlik ve sıkıntı, uygun objenin elde edilmesi ile biter ve organizma homeostatik dengesine kavuşur”. Bundan dolayı lise öğrencilerinin de dengelerini korumaya yönelik davranışlar sergilemesi eklenir. Dengeyi koruma ve bozulmuş dengeyi tekrar sağlama çalışmaları dengeyi bozan ihtiyacın doyurulması yönünde olacaktır. Yoksunluk duyulan bu ihtiyaç giderilirken diğer ihtiyaçlar daha az hissedilecektir. Bu öğrencilerin ihtiyaçları arasında negatif ilişkinin ortaya çıkmasında etkili olabilir.

2- Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarının Cinsiyetlere Göre Farklaşım Farklaşmadığına İlişkin Bulguların Tartışılıp Yorumlanması:

Başarı psikolojik ihtiyacı açısından kızların lehine, Uyarlık psikolojik ihtiyacı, Düzen psikolojik ihtiyacı ve Gösteriş psikolojik ihtiyacı açısından erkekler lehine fark bulunmuşken; Özerklik psikolojik ihtiyacından cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılaşma bulunamamıştır. Psikolojik ihtiyaçlar açısından ortaya çıkan bu fark bu konuda yapılmış araştırmaların sonuçları ile de desteklenir niteliktedir (Çelikkaleli ve Gündoğdu, 2005; Tagigasaki ve Fijimura, 1997; Powel ve Thoeson, 1996; Brown ve Chance, 1995; Kuzgun, 1988; Dilekman, 1986; Stolle ve Bravenec, 1984 – Akt: Nazlı, 1993, 1984 ve Öztürk, 1983). Kız öğrencilerin erkeklere göre daha çok “Başarı” ihtiyacı içerisinde olmalarının toplumsal, sosyal, kültürel ve dinsel açıdan bir çok açıklamasını yapmak mümkündür.

Kız öğrencilerin yaşadığımız toplum tarafından sürekli olarak ikinci planda tutulması, erkeklerin başarılarının abartıldığı ve/veya başarının sürekli erkeklerden beklenmesi bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak dünyadaki hızlı gelişme/değişme, toplumun her katmanında etkisini göstermekte ve kızların da üretken bir birey olarak yaşama katılmasını zorunlu hale getirmektedir. Sürekli olarak bu ihtiyacı ikinci planda tutulan ve böylece doyurulması için fırsat tanınmayan kızların erkeklere oranla bu ihtiyacı daha çok hissetmeleri –bir ihtiyaç doyurulmadan diğer ihtiyaçlara sıra gelmeyeceğinin savunulması gerçeğinden dolayı- doğal hale gelmektedir. Kızların Uyarlık, Düzen ve Gösteriş psikolojik ihtiyaçlarını erkeklere göre daha az hissetmeleri de toplumun kızlara yüklediği rollerin bir sonucu olarak gerçekleşebilir. Çevremize beğenilen kız tanımlamasında sürekli olarak ağır başlı, sesini çıkarmayan, evini ve odasını düzenli tutan hatta erkek kardeşinin odasını temiz ve düzenli tutmakla görevlendirilen, mütevazı olması beklenen ve bu konuda ailesinden sürekli baskı gören

kızların bu ihtiyaçlarının doyumaları onların erkeklere oranla bu ihtiyaçların daha az hissetmelerine neden olabilir. Bu da Kuzgun (2000)'un belirtildiği gibi, organizmada bazen bir yoksunluktan bazen de fazlalıktan (toplumun beklentileri, ailenin baskısı, dini baskı vb.) kaynaklandığı düşünülen ihtiyacın, uygun objenin elde edilmesi ile biteceği varsayımıyla açıklanabilir.

Özerklik psikolojik ihtiyacı açısından cinsiyetler arasında ortaya bir farklılaşmanın çıkmaması, yaşadığımız toplumda hem kızların hem de erkeklerin ailelerinin korumacı ve baskıcı yaklaşımlarının bir sonucu olarak kendilerini ifade edememeleri, geliştirme fırsatları yakalayamamaları, özgür kalamamaları, geleneksel yaşamdan kurtulamamaları ve evdeki otoriteye bağlı kalmak zorunda olmalarından dolayı olabilir.

3- Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarının Liselere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulguların Tartışılıp Yorumlanması:

Öğrencilerin tüm psikolojik ihtiyaçlarının liselere göre farklılaştığını göstermektedir. Bu bulgu farklı lise ve bölümlere devam eden ve okullarda okuyan öğrencilerle ve değişik meslek grubundaki kişiler üzerinde yapılmış olan araştırmaların bulguları ile paralellik göstermektedir. (Çelikkaleli ve Gündoğdu, 2005; Çelikkaleli, 2004, Kesici ve ark. 2003; Kaner, 1983; Kuzgun, 1985, 1986 ve Dilekman, 1986). Buna göre, insanların psikolojik ihtiyaçlar cinsiyetlere, mesleklere, bransa, okullara bağlı olarak farklılıklar veya öncelikler gösterebilmektedir. Bu durumda akademik amaçları farklı olan, farklı başarı grubundaki öğrenci gruplarını bünyesinde barındıran, değişik sosyoekonomik statüdeki öğrencilere eğitim vermeye çalışan okullarda okumakta olan öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının da birbirinden farklı olması beklenebilir.

4- Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarının Anne ve Babanın Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşp farklılaşmadığına İlişkin Bulguların Tartışılıp Yorumlanması:

Annenin ve babanın eğitim düzeyine göre, Başarı psikolojik ihtiyacının anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı gözlenmişken, Uyarlık, Düzen, Gösteriş ve Özerklik psikolojik ihtiyaçları bakımından bir farklılaşma gözlenmiştir. Ebeveyn eğitim düzeyine göre ortaya çıkan bu bulgu Çelikkaleli ve Gündoğdu (2005)'nin "anne-baba eğitim düzeyine göre psikolojik ihtiyaçların farklılaştığı" ve Kuzgun (1986)'un "sosyoekonomik duruma göre psikolojik ihtiyaçların farklılaştığı, ebeveyn eğitim düzeyi sosyoekonomik

statünün bir göstergesi olarak ele alınırsa,” bulgusuyla paralellik göstermektedir.

Başarı psikolojik ihtiyacının ne anne ne de baba eğitim düzeyine göre farklılaşmaması, günümüzde toplumun tüm kesimlerinin, her eğitim seviyesinde ve her kültürel seviyede, çocuklarının, özellikle akademik kariyerin en önemli aşaması olan ve üniversite sınavına yönelik çalışmaların en yoğun olarak yaşandığı bu dönemde başarıya yönelik telkinleri ve başarı beklentilerini sürekli olarak dile getirmelerinden kaynaklı olarak Başarı ihtiyacı her eğitim seviyesinde bir birine yakın bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmış olabilir. Ülkemiz lise eğitiminin üniversite sınavına yönelik bir eğitim düzeyine gelmesi, sınava çok sayıda öğrencinin girmesi ve sürekli olarak bir çalışma ve sonunda da önemli bir engel olarak görünen sınavın kazanılması umudu sadece ebeveyni üniversite mezunu için değil, diğer tüm ebeveynler için de önemli olmaktadır. Bu nedenler, Başarı ihtiyacını ebeveyn eğitim durumuna göre farklılaşmamasına neden olabilir.

Bunun yanında diğer psikolojik ihtiyaçlar açısından ortaya çıkan farklılaşma, literatür incelendiğinde de belirtildiği gibi bir çok farklı nedenden kaynaklanabilir. Ebeveynlerin evlerinde çocuklarına farklı bir eğitim vermeleri, çocuklarından farklı beklentiler içerisinde olmaları, ebeveyn eğitim ve ekonomik düzeyine göre çocuklarının farklı doyum kaynaklarına sahip olabilmeleri nedeniyle ortaya çıkabilir.

Araştırmanın bulguları ve yorumları doğrultusunda okul idarecilerine, eğitimcilere, psikolojik danışmanlara, psikologlara, sosyal çalışmacılara, bu konuda yeni araştırma planlayan araştırmacılara ve ebeveynlere aşağıdaki öneride bulunulabilir:

- Okul idarecileri okullarına devam eden öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarını doyumalarını sağlayacak sosyal faaliyetler düzenleyerek onların eğitim-öğretim faaliyetlerine daha fazla motive olmalarını sağlayabilirler.
- Öğretmenler sınıf içerisinde farklı davranışlarda bulunan kız ve erkek öğrencilerinin bu davranışlarının nedenlerinin onların psikolojik ihtiyaçları olabileceğini göz önünde tutarak onlara daha ilgili yaklaşım gösterebilirler.
- Psikolojik danışmanlar ve psikologlar ergenlerle yaptıkları psikolojik danışmalarda danışanlarının bazı davranışlarının ortaya çıkmasında psikolojik ihtiyaçların önemli bir etkiye sahip olabileceğini göz önünde bulundurmalarıdır.

- Ebeveynler çocuklarının bazı davranışlarını dengelerini sağlamak amacıyla yaptıklarını bilerek onlara bu konuda yardım edebilirler.
- Araştırmacılar psikolojik ihtiyaçların depresyon, stres, anti-sosyal davranış ve anksiyete ile olan ilişkilerini araştırabilirler.
- Farklı psikolojik ihtiyaçların ortaya çıkmasının etkileyen faktörler araştırılabilir.

Kaynakça

- Bilge, F. Sporcuların Psikolojik İhtiyaçları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 1990.
- Baymur, F. Genel Psikoloji. İstanbul: İnkılap Kitapevi. 1985.
- Brown, W. E., Chance, L., ve Payne, T. Male and Female Teacher Education Students' Profiles on the Edward's Personal Preference Schedule. Education. 1995: Vol, 115 475.
- Çelikkaleli, Ö. Lise Öğrencilerinin Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeyleri ve Psikolojik İhtiyaçları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ME. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2004.
- Çelikkaleli, Ö., Gündoğdu, M. Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Psikolojik İhtiyaçları. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2005:Cilt:6, Sayı: 9 s, 42-53.
- Darley, J. M., Gluckberg, S., Kinchla, R.. Psychology. Englewood Cliffs, NJ: Pentice-Hall. 1991.
- Dilekman, M. Lise Öğrencilerinin Psikolojik İhtiyaçları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.1986.
- Edwards, A. Edwards Personal Preference Schedule. New York : The Psychological Corporation. 1959.
- Forman, B. ve Forman, S. Irrational Beliefs and Psychological Needs. Journal of Persnality Assessmemnt, 43-6. 633-636. 1979
- Hall, C. ve diğerleri. Introduction to Theories of Personality. New York. John Wiley and Sons. 1985.
- Huitt, W. Maslow's Hierarchy of Needs. Educational Psychology Interactive. Valdosta, GA: Retrieved [10.5.2005). <http://chiron.valdosta.edu/whuitt/col/regsys/maslow.html>
- Jones, R., N. Danışma Psikolojisi Kuramları. 1995. Çev: Füsün Akkoyun, Veli Duyan, Süleymen Doğan, Berrin Eylen, Fidan Korkut, TDFO Ltd. Şti. 1996.
- Kesici, Ş., Üre Ö., Bozgeyikli, H., Sünbül, A., M. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği” VII. Ulusal PDR Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı. 2003.

- Kuru, E. ve Persil, Y. Polis Milli Futbol Takımında Oynayan Üst Düzey Elit Sporcu Polislerle, Spor Yapmayan Polislerin Psikolojik İhtiyaçlarının Karşılaştırılması G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 23, Sayı 2,195-220, 2003.
- Kuzgun, Y. Meslek Danışmanlığı, Uygulamalar Kuramlar. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. 2000.
- Kuzgun, Y. Edwards Kişisel Tercih Envanteri El Kitabı. Ankara: Meteksan. 1989.
- Kuzgun, Y. Psikolojik İhtiyaçların Orta Öğretim Başarı Puanları ve Öğrenci Seçme Sınavı Puanları ile İlişkisi. Psikoloji Dergisi, Cilt 4, s, 22. 1988.
- Lowman R. L. ve Leeman, G. E. The Dimensionality of Social intelligence: Social Abilities, İnterests, and Needs. The Journal of Psychology. 122 (39). 279-290. 1987.
- Nazlı, S. Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Psikolojik İhtiyaçları ile Mesleki İlgi Alanları Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bil. Ens. 1993.
- Norwood, G. Maslow's Hierarchy Of Needs.<http://www.connect.net/georgen/maslow.htm> 10/01/2004
- Öztürk, M. İki meslek grubundaki bireylerin Psikolojik Gereksinim Örüntüleri. İlk Okul Öğretmenleri ve Vergi Memurları. Yayınlanmamış Y.L. Tezi. A. Ü. Eğitim Fakültesi.1983
- Rotter, N. Persönlichkeit, Theorien Messung Forschung. 1979. Çev. Petra Bawmann-Frankenberger, New York: Springer.
- Tagigasaki, T. ve Fijimura K. Personal Preference of Japanese Female Nursing Student. Psychological Reports, Vol 8, 1235-1238. 1997.
- Westen, D. Psychology, Mind, Brain and Culture. John Willey and Sosns, Inc. N. Y. 1996.
- Yıldız, A. "1982 Yılına Kadar Varolan Psikolojik Danışma Kuramları" Eğitimde Danışmanlık Sitesi. www.rehberlik.s5.com. 12.02.2004.